

Orð: Jan Müller

Myndir: Kalmar Lindenskov, Mondul og Náttúrugripasavnið

so til fjarskotin lond, sum hava sama veðurlag, sum vit, eitt nú Eldlandið i syðra partinum av Suðuramerika, so finna vit trø, sum vaksa væl i Føroyum. Sama er galdandi fyri ávis trø i Alaska. Men tað er so i nýggjari tíð, at menn eru farnir at gera royndir við hesum og tað eisini við góðum úrsliti.

Hvat viðvikur kannningunum i Hetlandi, so sigur Jóhannes, at hann einaferð læs tað ein visindamaður skuldi hava skrivað, so stórar skógir høvdu verið i Hetlandi fyri nógvum tíðum áður.

— Hetta fekk eg ikki at samsvara við viðurskiptini i Føroyum og fór eg tí til Hetlands at kanna hetta nærri. Eg kom til somu niðurstøðu sum i Føroyum, at tað heldur ikki hevur verið veruligur skógarvøkstur i Hetlandi, men har hevur verið nakað av vøkstri, sum ikki hevur verið her hjá okkum.

Buseting ár 650 e.Kr.

Tað, sum kanska fyri fólk flest er meira áhugavert i hesum arbeiðinum hjá Jóhannes, er tann parturin, sum snýr seg um forna búseting. Jóhannes greiðir frá, at hann i arbeiði sínum kannaði nokur ávis pláss i Føroyum. Plássini vóru Saksunarvatn, Hov og Hoydalar. Her kannaði hann serliga, hvussu vøksturin hevur verið øll hesi seinastu 10.000 árin. Aftrat hesum plássum var hann eisini i Tjørnuvík og i Mykinesi.

Men hvi kanna um forn búseting hevur verið i

Mykinesi undan landnámi norðbúga! Jú, her var tað Sverre Dahl fornfrøðingur, sum visti á nakrar akrar i Mykinesi, sum bendu á, at her hevði kanska verið búseting áðrenn vikingarnir komu til Føroya. Hann hevði sæð líknandi fyrirbrigdi i Írlandi og bað Jóhannes royna at kanna hetta við pollenroyndum.

Jóhannes helt, at tað kundi verið áhugavert og fór so undir kanningar i Mykinesi. Úrslitið av hesum kannningum var eisini kollveltandi. Polenanalysurnar og kolevnis 14-dateringarnar vistu, at korn hevur verið velt longu um ár 650 i Mykinesi og at har eisini hevur verið seyðabruk.

Jóhannes greiðir líknandi kanningar i Tjørnuvík, tí eisini her vóru fyrirbrigdi, sum bendu á forna búseting. Tær kanningarnar góvu sama úrslit: búseting um ár 650.

Jóhannes Johansen heldur, at henda búsetingin er tann sama sum írski søgumaðurin Dígiul skrivur um. Hann skrivur, at írskir munkar búðu i Føroyum um ár 650 e.Kr. T.v.s. umleið 200 ár áðrenn norðbúgvar komu til Føroya.

Jóhannes heldur ikki, at nakar ivi er um, at kanningarúrslitini eru á góðari leið. Nú heldur hann, at tað kundi verið áhugavert um fornfrøðingar fóru at kanna akrarnar i Mykinesi, har pollenkanningarnar eru gjørdar.

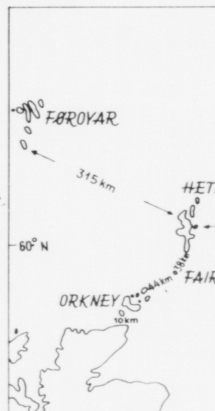
Uppá fyrispurning um møguleiki er at finna fram til uppaftur eldri búseting i Føroyum, sigur Jóhannes.

es, at hetta so eigur at vera gjørt á annan hátt. Endamálið við pollenkanningunum er i jarðløgum at finna leivdir frá eldri vøkstri. Tað visir seg, at har fólk og fæ hevur verið, har fylgir eisini ávisur vøkstur. Um tað so hevur verið fólk i Føroyum áðrenn 650 so hava tey livað av fiski, fugli ella øðrum. Men higartil eru so einki funnið, sum bendir á tað. Kanska eru heldur ongir miðvisar kanningar gjørdar at finna fram til slíka búseting.

— Men tað eru so i hvussu so er týðulig tekin um, at tað hevur verið búseting i Føroyum, áðrenn vikingarnir komu higar, leggur Jóhannes aftrat.

Hvat viðvikur kanningarararbeiðinum annars, so er Jóhannes sera fegin um tað, sum hevur eydnast sær at finna fram til i Hetlandi. Tí eingin hetlendingur ella skoti undan Jóhannesi hevur kannað plantuvøkstur i Hetlandi so nágreiniliga sum Jóhannes nú hevur gjørt. Eingin hevur tí heldur vita við vissu, hvussu gomul búsetingin i Hetlandi er. Mett hevur verið nokur 1000 ár. Jóhannes kundi tó ávísar við sínum pollenkanningum, at búseting hevur verið i Hetlandi longu 3400 fyri Krist. Seinni hava so skotskir visindamenn gjørt somu kanningar og eru komnir til somu úrslit.

— Ein kann skilja, at hetta er nakað, sum gleðir ein, leggur Jóhannes aftrat.

Breti skal kanna skorðdyr

I gjár kom ein bretskur visindamaður til Føroya at gera kanningar i Mykinesi og i Tjørnuvík. Hann skal bora i jørðini og kanna, hvørji skorðdyr eru i teimum ymsu lögum. Endamálið er at vita, um pollenkanningar hjá Jóhannes Johansen og hesar skorðdyrakanningar geva sama úrslit, hvat fornar búseting i Føroyum viðvikur.

Jóhannes Johansen sigur, at hóast pollenkanningar eru álítandi, so er tað altíð gott at hava eitt annað slag av royndum eisini at halda okkum til.

Við arbeiðinum hjá Jóhannes Johansen er føroysk búseting vörðin 200 ár eldri. Nú er so spurningurin, um tað nakrantíð fer at eydnast at prógva frásøgnina hjá írski prestinum Brendan, sum var i Føroyum longu um ár 500 e.Kr. og sum segði frá, at fólk búðu i Føroyum longu tá.

jan

Føroyskt úrtak

I ringerðini verður greitt frá gróðrasøguligum kanningum, sum høvundurin hevur gjørt i Føroyum og Hetlandi.

Føroyar

Fyrst er eitt stutt yvirtil yvir legu, stødd, landslag, jarðfrøði, jørðildi, veðurlag og gróðurin i dag. Síðan er eitt sindur um eldri gróðrasøguligar rannsóknir.

Altan á hesa innleiðing verða egnar rannsóknir umrøddar. 7 stóð eru kannað og haðani eru sáðstrikumyndir gjørdar. Fyrst viðgeri eg strikumyndirnar úr Hoydelum (Pl. 1), Saksunarvatni (Pl. 2) og Hovi A (Pl. 3). Tær fæva um tíðarskeiðið frá umleið 10000 árum síðan (BP) og til tíðina fyrst um leið 3000 árum síðan. Eftir tað verða sáðstrikumyndirnar úr Tjørnuvík (Pl. 4 og 5), Mykinesi (Pl. 6 og 7) og Hovi B (Pl. 8) viðgjørdar. Tær fæva um tíðarskeiðið frá i dag og 3000 ár aftur i tíðina. Sambært hesum 7 sáðstrikumyndum við kolevni-14 aldersmætningum, kann Føroya gróðrasøgu eftir seinastu istíð byttast i 7 títis árskeið.

Tíðarskeið 1. Hjalprót – sanddeyða – hostajavni. Aldur um leið 10000–9000 ár. Hetta skeiðið er merkt av fjallagróðri eisini á lagendi. Umframt tær nevndu urtir eru urtiplúr, hosnagar, einssýra o.a. at finna.

Tíðarskeið 2. Dværgahjörk. Aldur um leið 9000–9100 ár. Hetta tíðarskeiðið er sermerkt av, at dværgahjörk kemur til Føroya, har verður skjótt ógulliga vanlig og hvørur so aftur eftir nokkurn hundrað árum. Orsøkin til, at dværgahjörkin hvørur, er helst veðurlagsbroyting frá einum halvavegna arktiskum meginlandsveðurlagi til eitt veðurlag við hjággari kvavatium vetrar og kálldigum sumrar.

Tíðarskeið 3. Grøt – myrgrøt. Aldur 9100–8000 ár. Mest ertill av grøsum og myrgrøsum.

Tíðarskeið 4. Baraldur – pilur – grøt – myrgrøt. Aldur umleið 8900–7000 ár. I hesum tíðarskeiðinum verða Føroyar so við og við taktar av kjarrvøkstri av baraldi og palmaphi. Harumframt finst ein stórtatflora. Serliga hesar plantur kunnu verða nevndar: mjádur, sløkja, hvønn, hjálpót, soljur og ymsk slag av tróllakampum.

Tíðarskeið 5. Baraldur – pilur – heibalyngur – grøt – myrgrøt. Aldur um leið 7000–6000 ár. Kjarr- og stórtatgróðurin eru framvegis mest tyðandi, men av regni gerst jørðin fátækari og surari, og tí gerst heibalyngur meira vanligur.

Tíðarskeið 6. Heibalyngur – baraldur – pilur – myrgrøt. Aldur um leið 6000–1300 ár. Heibalyngur breiðir seg meira og meira, baraldur og pilur hava afturgongd. Hetta er gongdin i um leið 5000 ár, og hetta tíðarskeiðið má tí sigast at vera tað stóðasta eftir istíðina.

Tíðarskeið 7. Grøt – myrgrøt – korn. Aldur um leið 1300–0 ár. Menniskja koma til Føroya. Talan er um tvey landnam. Tað fyrsta er um leið 650 e.Kr. Tað er ávíst i Tjørnuvík og Mykinesi. I Mykinesi velta teir havra. Landnamsmennirnir eru helst írskir munkar, sum Dígiul (825 e.Kr.) skrivur um. Seinni landnámið er ávíst i Hovi og fer har fram um leið 850 e.Kr. Hetta landnám er gjørt av norðbúgum, som sum segur siga frá. Teir velta bygg. Kjarr og stórtatflora hava av seyðabiti og finnst i dag bert á stóðum, har seyður ikki sleppur til.

Hetland

Fyrst er eitt alment yvirtil yvir støðu, stødd, landslag, jarðfrøði, jørðildi og plantuvøksturin i dag. Síðan kemur eitt yvirtil yvir eldri gróðrasøguligar kanningar. Arbeiðið hjá Fr. Lewis verður serliga umrøtt. Eftir tað verður ein sáðstrikumynd (Pl. 9, 10) frá Murraster, Mainland, sum eg havi gjørt. Lyst. Strikumyndin er bytt i 4 tíðarskeið.

Tíðarskeið 1. Grøt – legg-sýra einssýra. Aldur um leið 10400–10000 ár. Vanligur fjallagróður. Umframt tær nevndu finna vit eisini hjálpót, sanddeyða, hundasýru, krassaerva og aftar.

Tíðarskeið 2. Björk – legg-sýra einssýra. Aldur um leið 10000–9900 ár. Björk tann stóra björkin og dværgbjörkin koma til Hetlands. Hesar plantur eru tær tydingarmesta hetta tíðarskeiðið.

Tíðarskeið 3. Björk – hesli. Aldur um leið 9000–4650 ár. Björk og hesli eru tydingarmesta trævøksturnir umframt pil. Eisini stórtatflora var av stórum tydingni. Myrgrøt ektast i stórum hetta tíðarskeiðið.

Tíðarskeið 4. Heibalyngur – Joansku-gottabrá – myrgrøt. Aldur 4550–500 ár. Byrjanin á hesum tíðarskeiði er settur har Joansku-gottabrá kemur til Hetlands. Hana meti eg at vera tekin um, at fólk nú búseta seg i Hetlandi. Aldurin er um leið 3500 f.Kr., t.e. steinöldin yngri. Onnur tekin um menniskju og fæ (seyðabiti) eru, at kjarrbó og stórtatflora hvørja. Heibalyngur breiðir seg. Eftir kapitlið um Hetland verður gjerd ein sammeting millum tey ymsu økin i Norðatlantshavi viðvíkjandi gróðrasøgu. Tað, sum líkast og tað sum ikki líkast, verður nevnt frá Suðuroyggjum, Skotlandi við serligum atliti at Katanesi (Cathness) yvir Orkneyggjar, Hetland og Føroyar til Íslands og Grønlands. Føroyar líkast nógv teimum skotsku oyggjunum gróðrasøguliga sæð, nakað minni Íslandi og Grønlandi. Tann skógarvøkstur, sum er i Suðurskotlandi, finst ikki norðanfyri, skógarnir tyknast frá Suðurskotlandi til Orkneyggjar og Hetlands, og er helst byttur, tá vit koma til Føroya. Í Íslandi við meginlandsveðurlagi er aftur møguleiki fyrst, at skógur við björk kann vaksa.

Til seinast verða Føroyar og Hetland samanborin. I Hetlandi hava fleiri plantuslag vaksandi, sum i dag vaksa sumarni i Skotlandi, stór björk, hesli og fleiri urtir. Føroyar hava afturmót havt fleiri plantur, id vaksa norðari i dag, serliga av steinbrotatættini. Orsøkin til henda munin má halast at vera tann, at i Hetlandi er eitt hitastigi lyggjari um summarnó enn i Føroyum, og at Hetland liggur so nógv nærri við Skotland.

Tað eru meira enn 15 ár síðani, at Jóhannes Johansen fór at gera pollenkanningar i Tjørnuvík. Hann gjørdist ikki slett kløkkur, tá úrslitini vistu, at her høvdu fólk búð longu um ár 650 e.Kr. Seinni kanningar i Mykinesi góvu sama úrslit.